

Տ. Յուսիկ վարդապետի հրաժարումից յետոյ տ. Մատթէոս վարդապետը ժամանակաւորապէս վարում էր դիւանապետի պաշտօնը: Փետրվարի 19-ին միտքանական ժողովով անձնավորեանորդ ընտրուած տ. Բագրատ վարդապետը հայրապետական կոնդակով հաստատուեց դիւանապետ, և վարում է իւր պաշտօնը:

Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճեց Մեծ պատին քարոզիչներ կարգել Վաղարշապատի համար

Բագրատ, Մատթէոս, Գարեգին, Ներսէս և Արտակ վարդապետներին,

Աշտարակի կողմերում Գարեգին վարդապետին,

Սարգսրապատի գաւառակում Արիստակէս և Արտակ վարդապետներին:

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

Խառն ժողովոյ երէկուան խորհրդակցութիւնը. Խառն ժողովն երէկ Ս. Պատրիարքին բնակարանը խորհրդակցութիւն կատարեց եկեղեցական և աշխարհական անդամներու մեծամասնութեան ներկայութեան և կարծեաց փոխանակութիւններ ունեցան 4-5 ժամու չափ: Պատրիարքական հրաժարման պատճառներուն և մինչև այսօր տեղի ունեցած խորհրդակցութեան վրայ: Անպաշտօն կերպով եղած խոստումներ և առաջարկներ ալ յիշուեցան, բայց Վարչութիւնն որոշեց խնդիրն իր ամբողջութեամբ ներկայացնել Ազգ. ժողովոյ յառաջիկայ ուրբաթ օրուան նիստին, պարզելով նախարարական վերջին տեսակցութեանց արդիւնքն և այն պայմանները, որոնց մէջ Ս. Պատրիարքը պիտի վերադառնայ իր աթոռը: Եթէ Ազգ. ժողովն իր հաւանութիւն տայ, Ս. Պատրիարքը պիտի վե-

րադառնայ, Վարչութեան անդամք այս կէտին վրայ համաժողովուրդ են: Բայց որպէսզի վարչապետին կարծիքն ալ առնուի պաշտօնապէս, այսօր պատգամաւորութիւն մը պիտի երթայ Բ. Գուռ, կազմուած Տ. Հմայեակ Ս. եպօկ. է. Տ. Տ. Գնէլ և Ղեւնդ Ծ. Վարդապետներէն, Ազարեան Տաղաւարեան և Յ. Պոյաճեան էֆ.ներէն, որոնք Կիլիկիոյ աղէտին բոլոր երկոյթները պարզելով դարձանի համար միջոցներ պիտի խնդրեն և պիտի խօսին մանաւանդ ընդհանուր ներուժի խնդրոյն համար:

Կառավարութեան առաջարկութիւններէն մէկն ալ անդաւակ մեռեալներու թողած կալուածներուն իրենց ժողովուրդ ազգականներուն բաշխման և մահելիւ չհամարուելու պարագան է, որուն համար պատրաստուած օրինադիմը նախարարութիւնն ընդունած է երէկ և որոշած է ներկայացնել Օսմ. երեսփոխանութեան:

Այս նիստին մէջ Ազարեան էֆ. բացատրութիւն տրւաւ թէ Պատր. հրամարականի խնդիրը լուծելու և Ս. Պատրիարքին վերադարձը դիւրացնելու համար առաջարկութիւններ եղած են կառավարութեան հետեւեալ կերպով. 1. Կառավարութիւնն իր ծախքով շինէ աղէտի պահուն այրած եկեղեցիներն և դպրոցները: 2. Դրամագլուխ տրամադրուի, որպէսզի կարելի ըլլայ Ատանայի այրի կիներու գործ հայթհայթել և դիւրացնել անոնց ապրուստը: 3. Կառավարութիւնն որքերուն ապրուստին և դատարարականութեան համար պէտք եղած ծախսերը վճարէ 5 տարի: 4. Մահելիւ մնացած հոգերը իրենց ժողովուրդ ազգականներուն տրուին: 5. Գաւառներու մէջ յափշտակուած կամ սպառնալիքի տակ ֆէրագ եղած հոգերն ալ իրենց տէրերուն դարձուին:

Վարչապետն այս առաջարկութիւններէն անոնք, որ կառավարութիւնն անմիջապէս կրնայ գործադրել, խոստացած է գլուխ հանել, իսկ անոնք՝ որ երեսփ. Ժողովոյ որոշման կը կարօտին, խոստացած է անոր ուշադրութեան յանձնել, միանգամայն ըսելով՝ որ արդէն Անատոլիոյ մէջ յափշտակուած հոգերն իրենց տէրերուն կը վերադարձ-

ուին հետզհետէ, և այդ պատճառաւ կուսակալներու և կառավարիչներու դէմ դժգոհութիւններ կը ծագին անոնց կողմէ, որոնց շահերը կը վտանգուին: Կառավարութիւնը խօստացած է ոյժ տալ կուսակալներու այս ձեռնարկներուն, իսկ բռնութեամբ ֆէրաղ եղած հոգերուն համար ալ նոր քննութիւն մը պիտի ըլլայ:

Ազարեան էֆ.ի այս յայտարարութեան վրայ Ս. Պատրիարքն համամիտ դառնալով Վարչութեան առաջարկներուն, կրկնեց դարձեալ, թէ իր պաշտօնին ձեռնարկած պահուն ասոնցմէ կարևորներն իրականացած պէտք է ըլլան, որ այդ համարձակութեամբ վերագտնայ:

Պոհացուցիչ է, որ Եպարքոսին դիմումը, փոխանակ վարչութեան այս կամ այն անդամին միջոցաւ կատարուելու, որոշուեր է յատուկ պատգամաւորութեան մը միջոցաւ կատարել: Ազգին պատիւն ալ այս կպահանջէ, գործին կարեւորութիւնն ալ:

Ատանայէ առաջարկուեր է, որ տեղւոյն պատերազմական ատենին վճռով դատապարտեալ կարգ մը ոճրագործներու ընդհանուր ներում չնորհուի, որովհետեւ եթէ ասոնք երկար ատեն 10-15 տարի մնան բանտերու մէջ, իրենց պարագաները վրէժխնդրութեան ոգւով լեցուած կըլլան Հայոց դէմ և երկրին մէջ բազմացուած համերաշխութիւնը չի գոյանար, երկու տարրեր միշտ խեղճ և ատելութեամբ լեցուած կ'մնան: Մենք չուզեցինք հաւատ ընծայել այսօրան անհաւատալի լուրի մը, որոհեալ պատերազմ, ատեաններէն դատապարտուած ոճրագործները, Կիլիկիոյ մէջ ամենէն աչք ծակող խժդժութիւնները գործողներն էին, որք եթէ խիզճ և մարդկային զգացում ունենային, հեռու պիտի մնային այդ ոճիրներէն, ինչպէս ուրիշ ազնուամիտ թուրքեր ոչ միայն չարիք չգործեցին, այլև Ատանա, Հաճըն և Սիս մարդկային կեանքեր փրկեցին, որոնց մէկ քանիին վրայ խօսուած և իրենց անուաններն ալ թուած էինք նախընթաց օր: Եթէ կվախցուի, որ ասոնց բանտարկուելով իրենց պարագաները Հայոց դէմ չարիք պիտի գործեն, ասոնք բանտէն արձակուելով, այդ չարիքն

ուղղակի իրենք պիտի դորժեն, աւելի քաջալերուած, համարձակութիւն առած, որովհետեւ պիտի հասկանան, թէ իշխանութիւն իրենց նպաստաւոր է և աններելի ոճիրներէ կրցան արդարանալ քանի մը ամսուան բանտարկութեամբ: Հոպա կիլիկիոյ Հայ ժողովրդեան երկիւղը, սարսափը ինչպէս զսպելու է, երբ դեռ 5-6 ամիս առաջ իբրեւ մեծ մարդասպաններ բանտ նետուողներն այսօր արձակ համարձակ պտտին փողոցները: Ասոր օրինակը կը տեսնուի Անթաքիոյ մէջ, ուր պատերազմական ատեանէն դատապարտուածներ կը պտտին համարձակ և Անթաքիոյ այրի կիները զարհուրած, սարսափած, իրենց տուններն իսկ դառնալու քաջութիւն չունին: Այս ներումը Ս. Պատրիարք չէր կրնար խնդրել արդէն, որովհետեւ իր հրաժարականն յանցաւորներու պէտք եղած կերպով պատժուած չըլլալէն յառաջ եկած էր. ինչպէս կարելի էր հիմա ուրիշ պատժուածներուն արձակմանն համար միջամտել: Մենք այս խօսքերն իբրեւ պարզ զրոյց կնկատէինք և չէինք ուզեր հաւատալ, բայց երէկ ճշդութեան և Խառն Ժողովոյ մէջ ալ խորհրդակցութեան առարկայ եղան: Եկեղեցական անդամք մասնաւորապէս բողոքեցին այս մտադրութեան դէմ այնպէս ընդունելով որ չարիքը փոխանակ սահմանափակելու, կծառայէ աւելի ընդարձակելու: Պատգամաւորութիւնն այսօր այս իմաստով պիտի խօսի Եպարքոսին, առաջարկելով՝ որ եթէ գործիք եղողներ և թեթիւ յանցաւորներ ներուին, ազատ մնան այս ներումէն ոճրագածները, ինչպէս նաև ձէվատ, Մուսթաֆա Բէմզի, Ասաֆ, Իհսախ ֆիքրի, Պօշնաք Սալիհ և Ապտ-իւլ Գատէր:

Ս. Պատրիարք Հայրը կառաջարկէ, որ իր Աթոռը վերադաձած օրը՝ անմեղ կերպով դատապարտուած Հայոց ներում չնորհուի:

Պատրիարքի վերադարձը իւր արողը. Խառն ժողովը յունուարի 15-ին Սրբազան Պատրիարքի բնակարանում խորհրդակցութիւն է ունեցել. այս առիթով կարգում ենք Բիւզանդիոնում (յունվ. 16).

Յունուարի 22-ին դումարուած Ազգային երեսփոխա-

նական ժողովը 45 քուէով ընդգէմ 2-ի (2 հոգի էլ ձեռն-
պահ էին մնացել) ընդունեց խառն ժողովի բանաձև ղե-
կուցումն Սրբազան Պատրիարքին իւր աթոռը հրաւիրե-
լու համար, Ահա այդ բանաձևի ղեկուցումն.

«Ազգային վարչութեան խառն ժողովը ամենապատիւ
Ս. Պատրիարք հօր հրաժարման տեղի տուող խնդիրնե-
րուն վրայ կառավարութեան նախորդ և արդի գահլիճ-
ներուն հետ քանիցս բանակցելէ ետքը՝ նկատելով որ նոր
գահլիճին կողմէ բարեացակամ՝ տրամադրութիւններ ցոյց
արուեցան և խօստումներ տեղի ունեցան, հարկ կը հա-
մարի այս պարագաներուն մէջ այլևս նորին Սրբազնու-
թեան վերագարծը իր պաշտօնին գլուխը, որպէսզի կա-
րելի ըլլայ հետապնդել նաև այս խօստումներու գործա-
դրութեան և միանգամայն ազգին զոնազան խնդիրնե-
րուն և պահանջմանց լիակատար կարգադրութիւն մը
ձեռք բերել, հետևաբար ազգային վարչութեան խառն
ժողովը պատեհ ժամանակ համարելով հանդերձ նորին
սրբազնութիւնը հրաւիրելու իր աթոռը՝ կարենոր կը դա-
տէ խնդիրը ազգ. ընդհանուր ժողովին լուրջ նկատառման
և որոշման ենթարկելու»

Ազգ. ժողովն ալ ընդունեց վարչութեան նոյն բա-
նաձևը հետևեալ որոշմամբս

«Ազգ. ժողովը լսելով վարչութեան բանաձև, ղեկու-
ցումը հաւանութիւնը կը յայտնէ անոր տեսութեանը՝
պատրիարքի վերագարծին համար»:

Պատուիրակութիւն. — քուէարկութենէ վերջ ժողովը
մայր գիւանի քաղաքական ժողովի գիւանի անդամներէն
պատուիրակութիւն մը կազմեց, որուն պաշտօն յանձնեց
կիրակի օր, ժամն 8-ին, ս. Պատրիարք հօր Կաղը-գիւղի
բնակարանը երթալով հըրաւիրել ն. Սրբազնութիւնը իւր
պաշտօնին գլուխը, որպէս զի անձամբ կարենայ հետա-
պնդել իր հրաժարականին պատճառ եզոզ խնդիրները»
(Մշակ)

Սրբազան Պատրիարքը իրան նեկայացող պատուիրա-
կութեան և խառն ժողովի անդամների հետ երկար խոր-

հրդակցութիւն կատարելուց յետոյ համաձայնել է վերադառնալ իւր աթոռը. որ ազգային վարչութեան հետ իր-րեւ պատրիարք շարունակի բաւարարութիւն պահանջել կառավարութիւնից այն բոլոր խնդիրների վերաբերու-թեամբ, որոնք առաջ էին բերել իւր հրաժարականը:

Վեցամսեայ բացակայութիւնից յետոյ Սրբազան Պատրիարքը յունուարի 29-ին վերադառնում է իւր ա-թոռը ոչ թէ բաւարարուած, այլ շարունակելու իւր ար-դարացի պահանջները: Նորին Սրբութիւնը ներկայացել է վարչապետ Հակոբ-փաշային և ներքին գործոց նախարար Բեֆաթ փաշային, որոնք մեծ յարգանքով ընդունել են և պատրաստակա՞նութիւն են յայտնել պատրիարքի արդա-րացի և օրինական պահանջներին բաւարարութիւն տալ: Այժմ՝ կառավարութեան կողմից ջանքեր են լինում ընդ-հանուր ներում շնորհել Ադանայի կոտորածի այն յան-ցաւորներին, որոնք դատապարտուած են ժամն տարուց պակաս պատժի:

Ազգային հիւանդանոցի վիճակը. — Ազգ. Հիւանդա-նոցի Հոգաբարձութիւնը Սուին էֆ. — ի կատարած քննու-թեան և իր հետազօտութեանց համեմատ սկսած է փոփո-խութիւններ ընել Հիւանդանոցի ներքին պաշտօնէութեան մէջ, սկսեալ ամէնէն աւելի քննադատուածներէն: Դժբախ-տաբար դիտուած է, որ ներքին պաշտօնէութեան մեծա-գոյն մասն անպէտ տարրերով կազմուած է, բայց դժբախ-տաբար անոնց տեղ դրուելիք աշալուրջ տարրեր կպակսին: Նեղ պայմաններու մէջ Հիւանդանոցն օրն օրին կհոգացուի և մատակարարութեան համար միջոյնք կմտածուին, սա-կայն մէկ կողմէն հիւանդներ կը խուժեն միւս կողմէն որ-բեր կղրկուին: Որքանոցն ալ լքեալ վիճակի մէջ գտնուե-լով հանդերձ՝ այս շաբթու Ատանա կախազան հանուած Գասապ Խաչիկի երկու օրքերն ալ զրկուած էին, Հոգաբար-ձութիւնն առանց առարկութեան ընդունեց: Հաստատու-թիւնը 3000 ոսկի պարտք ունի, փոխարինութեամբ, այ-սինքն աւանդ ձգուած արժեթուղթերով, իսկ 5000 ոսկիի չափ ալ առանց փոխարինութեան, պաշտօնեաներու և

հրապարակին։ Այս 8000 ոսկի պարտքին վճարումը սովորական պիւտժէէն կարելի չէ, ուստի մտածուած է որ անկէ առաջ կառավարութեան պահանջուած 1500 ոսկի վիճակահանութեան արտօնութիւնը 15,000 ոսկիի բարձրացուի և Սպանիական ձեռք վիճակահանութիւն մը կադմուի, այսինքն 15,000 ոսկին Հիւանդանոցին մնայ։ Առանց մեծ պարգեւներ չահելու հաւանականութեան դործին յաջողութիւնը կարելի չէ։ Պատուաւոր վաճառականներէ ու սեղանաւորներէ բաղկացեալ մարմին մը ուշադրութեամբ պիտի հսկէ դործին կադմակերպութեան ու կանոնաւորութեան, իսկ ծանօթ դրամատուն մալ պիտի երաշխաւորէ պարգեւներուն ապահովութիւնը։ Գործն իր ամբողջութեամբ երեւան հանելու համար կոպտասի կառավարութեան արտօնութեան, Գործնական գաղափար մէ այս, որովհետեւ դործն առեւտրական է բոլորովին, մինչ յանուն բարեգործութեան եղած այլ ձեռնարկ մը պահանջուած յաջողութիւնը չէր կրնար գտնել։ Հոգաբարձութիւնն առօրեայ մատակարարութենէն զատ կաշխատի այս ծրագիրը գլուխ հանել և պարտքը վճարել միանգամ ընդ միշտ։

Գաւառներ և պատրիարքարան.— Պատրիարքարանի դանդաղ գործառնութեան առիթով կարգում ենք. Բիւզանդիոնում

Գաւառներէն այս օրերս գանգատներ կհասնին դարձեալ, թէ իրենց գրածներն անպատասխանի կմնան Պատրիարքարանէ։ Այս գրուածներուն մէջ անմիջական պատասխանի կարօտ խնդիրներ կան, օրինակի համար, զինուորագրութեան և գպրոցական խնդրոյն վերաբերեալ գործեր, որոնց համար կառավարութիւնը տնօրէնութիւններ ըրած է և դաւառի առաջնորդները կամ գիւղերու թաղականները չեն գիտեր թէ՛ ինչ է ազգին տեսակէտն այս խնդիրներուն մէջ։ Այս յապաղումները Ս. Պատրիարք Հօր բացակայութեան հետեւանքը չեն, այլ Սահմանադրութեան հռչակումէն տադին՝ Պատրիարքարանի մէջ դործադրուած սխալ սկզբունքի մը, որուն համեմատ ամէն գիր

և ամէն թուղթ, որքան ալ ստիպողական հանգամանք ունենայ կամ որքան ալ չնչին ըլլայ, Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ կյանձնուի ժողովի մը, Խորհուրդի մը՝ որ շարաթը մէկ օր կգումարուի և շատ գործերու նկատողութեան կարգն ամիսներով չի գար։ Կընդունին՝ որ Սահմանադրական Պատրիարքի մը պաշտօնն ըլլայ՝ ժողովներով և խորհուրդներով գործել, սակայն կարգ մը ընթացիկ և սովորական գործեր, որոնց սկզբունքին համար արդէն ժողովներն անգամ մը որոշում տուած են, ինչո՞ւ վերստին ժողովներու յանձնուին, փոխանակ նախապէս տրուած որոշումներուն համեմատ՝ պատասխաններն անմիջապէս գրուելու։ Կլսենք՝ թէ նախորդ Վարչութիւնն իր հազիւ մէկ տարի տեղ պաշտօնավարութեան վերջին օրերն իր օրակարգին վրայ գտնուած հազարի չափ թուղթեր առանց նկատողութեան առնելու, անպէտ գրերու (պաթալ) կարգը դրեր և վերցուցեր է օրակարգէն։ Հետաքրքիր ենք տեսնելու, թէ իրենց համարատուութեան մէջ ի՞նչ բացառութիւն պիտի տան այդ գրերուն նկատմամբ։ Ի՞նչ էր անոնց պարունակութիւնը, ինչո՞ւ անպէտ դատուեցան։ Եթէ ժողովներու յանձնուած թուղթեր այս կերպով պիտի լուծուին, գէշ չէ, իսկ եթէ օրինաւոր քննութեան պիտի ենթարկուին, այնքան շատ են գործերն որ, գաւառներըն ամիսներով պատասխան չեն կրնար առնել, դուրս թիւն մը, որ ամէն կերպով կը վնասէ պատրիարքարանի իշխանութեան, և վիճակներու հետ կանոնաւոր յարաբերութեան։ Վարչական ժողովներու վերաբերեալ կարգադրութիւններէ դուրս, ընթացիկ թղթակցութեանց և հեռագիրներու օրն օրին պատասխանելու համար միջոց մը պէտք է խորհի Վարչութիւնը, որպէս զի գաւառներու դժգոհութիւնը վերջ գտնէ և պատրիարքարանն իր գոյութիւնն արդարացնէ։

Երէկ Պայազիտէ հետեւեալ գիրը ստացանք. — «Ինչ որ կդրենք Պատրիարքարան, պատասխան չենք առնել, իսկ միւս կողմէ ժողովուրդին պահանջը մեծ է և ծանր։ Անցեալ տարի Սեպտեմբերի 16-ին Փոխանորդարանէ մը գը-

բուժած էր թէ «Առաջն. Տեղապահի Պէրաթն յանձնուած է Պատրիարքարան, ութուկէս ոսկի ծախս զրկեցէք» Այդ քսեմարը պարտքով հայթայթեցինք և զրկեցինք, այսօր Դեկտ. 23 է, ոչ գիտենք թէ դրամը ստացած է և ոչ Պէրաթն ուժած ենք, մինչդեռ մեզի համար էական խնդիր է այս, որպէս զի Տեղապահին գիմումներն ոյժ ունենան, երկու նամակ և երկու հեռագիր տուած ենք, պատասխան չը կայ»

Այդ հեռագիրներն և նամակներն, ով պիտէ որ ժողովին մէջ կըննջեն հիմա, խեղճ Պայագիրացին ալ իր Պէրաթին կսպասէ, ահա վիճակ մը, որ պատրիարքարանի համար աններելի է, Ադրի Վարչութիւնը պէտք է լրջօրէն զբաղի Պատրիարքարանի կազմակերպութեան գործով, որ խանգարուած վիճակ մ'ունի օրէնքին սխալ ըմբռնման և կիրառութեան հետեանքով: Այս վիճակը չը կրնար տեսլ այլ ևս, ամբողջ դաւառի Հայ ժողովրդեան բարոյական գոյութեան խնդիրն է, պէտք է ճշգուծի միանգամ՝ ընդ միշտ թէ՛ որ կարգի գործեր ժողովի պիտի երթան, որ կարգի գործեր ուղղակի պիտի կարգադրուին և ինչ միջոցաւ: Առանց ստոնց, ոչ Ս. Պատրիարք Հօր իր ամօռը դառնալը նշանակութիւն մ'ունի, ոչ ալ Վարչութեան պաշտօնավարութիւնը:

Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութիւնը. Ամենայն Հայոց Ս. Հայրապետը կոնգակ մուղղելով Ամերիկայի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Պօղոս Վարդ. Գաթիթանի, կըսէ թէ Ամերիկայի առաջնորդ ընտրուած Տ. Եղնիկ արքեպսկ. հիւանդ գտնուելով այժմ ի Պօլիս, իր պաշտօնէն հրաժարման խնդիրն ինքնին լուծուած է, ուստի անհրաժեշտ է, որ նոր առաջնորդական ընտրութիւն կատարուի, սակայն այս գործին ձեռնարկելէ առաջ կարեւոր կհամարի կանխաւ տեղեկանալ՝ թէ (Ա) Ամերիկայի առաջնորդական վիճակը կեդրոնով հանդերձ քանի՞ թեմէ և գործակալութենէ կազմուած է, (Բ) Ամերիկայի Հայոց սահմանադրութիւնն ամբողջովին գործադրուած է և խրաքանչիւր թեմ ունի՞ հոգևոր հովիւներ և գործա-

կալներ, և որոնք են: (Գ.) Քանի՞ ազգային վարժարան կայ Ամերիկայի մէջ, ինչ ծրագրով և արդիւնքով կը կառավարուին և աշակերտաց ու աշակերտութեան թիւը որչափ է: (Գ.) Երկսեռ Հայոց թիւը որչափ է կեդրոնին, իւրաքանչիւր թեմի և գործակալութեան մէջ և որչափ է անոնց ընդհանուր թիւը, և Հայաստանի ո՞ր գաւառներէն աւելի գաղթականներ կան: (Ե.) Ամերիկայի Հայոց ընդհ. գաղթականութիւնը, հոգեւորական, վարչական, ազգային, կրթական և տնտեսական տեսակէտով ինչ վիճակի և համագամանքներու մէջ կ'դառնայ:

Այս հինգ կէտերուն վրայ Ս. Հայրապետն մանրամասն տեղեկագիր պահանջած ըլլալով, Գաթթանեան Վրդ. հրաւէր ուղղել է Նիւ Եօքքի Ուէսթ Հոպօքընի, Ուսթըրի, Ֆրէզնոյի, Պոսթընի, Բրուքլինի, Ֆիլատէլֆիայի, Թրոյի, Չիքակոյի, Լօսէնոսի Բօթթլէնտի և Պրէթֆօրտի հոգաբարձութիւններուն, որպէսզի նոյն կոնգակին մէջ յիշատակուած հինգ գլխաւոր կէտերուն և անոնց յարակից խնդրոց մասին՝ իւրաքանչիւր թեմ յատուկ թեմական ժողովներ գումարելով, մանրամասն և գրաւոր տեղեկագիր մը պատրաստէ և Փետրուար 22-ին, որ Ուաշինկթընի ծընդեան թուականին առթիւ ընդհանուր Ամերիկայի համար տօնական օր մէ, զրկեն թեմական ժողովներով ընտրուած մէյ մէկ ներկայացուցիչներ իրենց պատրաստած գրաւոր տեղեկագրով Ուէսթ Հոպօքըն, Ս. Խոչ եկեղեցի Հայոց գումարելու կեդրոնական ժողով, հոն թեմական հովիւներու և ներկայացուցիչներու խորհրդակցութեամբ և համաձայնութեամբ պատրաստելով ընդհանուր տեղեկագիր մը, որ պիտի մատուցուի Ս. Հայրապետին: (Բիւզանդիոն)

Ս. Պատրիարք հօր մատուցած քաղցիրն Եպարփոսին. Ատանայի կուսակալութեան և շրջականներուն, ինչպէս նաև Հալէպի կուսակալութեան զանազան մասերուն մէջ տեղի ունեցած ցաւալի աղէտին Հայոց կողմէ պատճառ չտրուած և անոնց անպարտութիւնն և անմեղութիւնն ալ

Բ. Դրան կողմէ պաշտօնապէս հրատարակուած յայտարարութեամբ հաստատուած ըլլալով հանդերձ՝ նոյն տեղերուն մէջ կազմուած պատերազմ. տեղանքներու կողմէ տրուած վճիռներուն մեծ մասը, իրողութեան հակառակ և վրիժառութեան ոգւով տրուած տեղեկութիւններու և վկայութիւններու վրայ հիմնուելով, շատ մը հայեր յանցապարտ ցոյց տուած և դատապարտած են։ Սոյն աղէտին ուղղակի և անուղղակի կերպով պատճառ ու դրդիչ եղող քաղաքային ու զինուորական պաշտօնեաներուն, ինչպէս նաև ոճրագործներուն նկատմամբ արգարութիւնը չէ գործադրուած։ Ասկէ դատ հայերուն այլ ևս մահուան չդատապարտուիլը կառավարութեան կողմէ յայտարարուած ըլլալուն հակառակ, 5 հայեր մահուան դատապարտուած են։ Այս լուրերը մեզի ցաւ պատճառած են։ Օսմանեան տարրերէն մին եղող, պետութեան ու հայրենիքին մեծապէս օգտակարութիւն ունեցող, բայց և այնպէս տարիներէ ի վեր բռնապետական ռէժիմին երեսէն թէ նիւթապէս և թէ ֆիզաքապէս մեծ կորուստներ տուած, հարստահարուած և բռնութեանց ենթարկուած և այս սահմանադրական ռէժիմին մէջ անգամ կոտորածի և աւարառութեան պէս ցաւալի դէպքերու կրկնութեան երեսէն յուսահատութեան ծայր աստիճանը հասած հայոց վաղեմի ազգին՝ այլ ևս այս սահմանադրական ռէժիմին մէջ երջանկութեան և անդորրութեան արժանանալու համար ըրած պահանջներն և խնդիրքները, ամէն բանականութեան և խղճի տէր օսմանցիներու կողմէ վկայուած և հաստատուած են։ Եւ սակայն այս մասին մեր ունեցած անյաջողութիւնը մէկ կողմէն և միւս կողմէն 20 հազարէ աւելի նահատակուած հայերուն ձգած անօրէնտանիքներուն և զաւակներուն ողբ ու կոծը, ինչպէս նաև օգնութեան յոյսով Պատրիարքարանի եղած գիմումներն և աղերսները, աղօթողնիդ. (զիս) չափազանց յուզած են։ Այս պատճառաւ իսկ կացութիւնը պարզելով, պատճառաբանեալ հրաժարականս տալու ստիպուած եղայ։

Իրաւ է, հրաժարմանս տեսած միջոցին կայս, կառավարութեան կողմէ ազէտեալներուն անհրաժեշտ պէտքերուն դահացման համար նախապէս յատկացուած դրամական նպաստները շարունակուած են, իրաւ է թէ մեծաւ մասամբ մէկ քանի հարիւր սակի արժող հրկիղեալ տուններէն սմանց արուած նպաստի դրամէն 20-30 սակի ծախսուելով վերաշինուած են և մահուան դատապարտուած հինգ հայերէն մէկ հայը կախուելով մնացեալ չորս հատին պատիժը թեթեալացած են, բայց մէկ կողմէն ազէտին ծանրակշիռ հագումանքն և անհրաժեշտ պէտքերուն բաւականաչափ օգնութիւն չտրուիլը, և մասնաւորաբար այս տեսակ դէպքերուն չկրկնուելուն համար լուրջ և ազդու միջոց մը ձեռք առնուած չըլլալը, ինչպէս նաև ասկէ առաջ զանազան թուականներով ձեռնհաս ատեաններու մատուցուած բազմաթիւ թագրիւններու մէջ ցոյց արուած բուն դրդիչներու պատերզմ, ատեանի կողմանէ շատ թեթեւ կերպով միայն պատժուիլը՝ անարդար բան մը ըլլալով, հրաժարականիս պատճառները բառնալու միջոց մը չկրցայ գտնել: Որովհետև այս տեսակ ազէտներ կազմակերպող և անդորրութեան խանդարման պատճառ եղող պաշտօնեաներուն, էշրաֆին, և դարերէ ի վեր օսմ, նուիրական հայրենիքին մէջ հաւատարմութեամբ և ուղղամտութեամբ և իրենց թուրք հայրենակիցներուն հետ կատարեալ սիրով ապրող հայ տարրին գէմ՝ անիրաւաբար թշնամութիւն սնուցանողներուն բռնապետական արարքները, հայերուն ինչքերը յափշտակող և զանոնք սպանող, պատիւնին արատաւորող զաւիմներն և ոճրապարտները կառավարութեան կողմէ չարգիլուելու և չպատժուելու պարագային՝ օսմանեան ճշմարիտ միութիւնը և համերաշխութիւնը հիմէն կը սարսի և բոլոր օսմանցիներուն ճշմարիտ շահերը չեն ապահովուիր:

Երբ գործերն այս վիճակին մէջ էին, Ձեր Բարձրապատուութիւնը եպարքօսական պաշտօնին կոչուելով միջոցներ ձեռք առիք հրաւիրելու համար զիս, որ վերադառնամ Պատրիարքարան և սկսիմ շարունակել պաշտա-

կանութեանս կատարումը, ձեր կողմէն խոստացուեցաւ, որ

1. Այրիներու և որբերու ապրուստին համար տէրութեան դանձէն նպաստ պիտի տրուի Պատրիարքարան:

2. Այրած գալթոցները, եկեղեցիներն և ասոնց կապուած կալուածները նորէն պիտի շինուին կառավարութեան կողմէ՝ անոնց առջի դիրքով և ձևով:

3. Հողերն այն սպանուածներուն, որոնք փոխանցման ճամբով այդ հողերուն տիրանալու իրաւունք ունեցող ժառանգորդներ չեն թողած, այդ հողերը մահլիճ չպիտի ըլլան:

4. Անատուլուի զանազան կողմերը բնակող հայերուն սեփական բնակարանն և կալուածները, որոնք յափշտակուած են բռնապետներու կողմէ, ինչպէս նաև Ատանայի և Հալէպի կուսակուլութիւններու մէջ դէպքին միջոցին յափշտակուած գոյքերն և ինչքերն իրենց տէրերուն պիտի վերադարձուին:

5. Այն արհեստաւորներուն և երկրագործներուն, որք թշուառութեան մէջ մնացած են, անհրաժեշտ եղող գործիքներ պիտի տրուին:

6. Վաճառական դասուն վերաբերողներուն դիւրութիւններ պիտի տրուին:

7. Ասիէ ետք, երբ Օսմ. երկիրներուն ու է մէկ կողմը ջարդ կամ քանդում տեղի ունենայ, նոյն տեղին գայմագամը, կառավարին և կուսակալը պատասխանատու պիտի բռնուին և հիմակուրնէ այդ մասին պատիժը սաստկացնելու պայմանով օրէնքի տրամադրութիւնը պիտի բարեփոխուի: Ասոնցմէ զատ գործադրութեան օգտակար և գեղեցիկ խօստումներ եղան Ձեր Բարձրագատութեան կողմէ, որոնց յենլով և սպասելով որ մօտ օրերս ասոնց գործնական արդիւնքները տեսնուին, մանաւանդ ծանօթ ահաւոր դէպքին ճշմարիտ դրդիչներն ու պատճառները պատժուին ուրիշներուն իբր օրինակ, և փնասներն հատուցանելու համար կարևորագոյն արդար միջոցներուն արդիւնքին, վերադարձայ Պատրիարքարան, և ըստ առաջնոյն պետութեան և ազգին բարւոք ծառայու-

թիւներ մատուցանելու փափաքով պաշտօնիս ձեռնարկեցի. Յուշաւով որ այլ ևս անյաջողութեան մատնուելով վերջնականապէս հրաժարական մատուցանելու հարկին տակ չեմ գտնուիր, այս առթիւ ձեր բարձրապատուութեան կմատուցանեմ խոնարհ յարգանքներս:

Պատրիարք Հայոց Կ. Պօլսոյ ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Նախարարաց Խորհուրդն երէկ նկատողութեան առաւ այս թագրիւրը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՒԼԻԿ ԵԿԵՂԵՅԻ

Հայ կաթոլիկ Պատրիարք-Կաթողիկոսի ընտրութեան պայքարը. Յուլարի 11-ին Հայ Հռովմէականների կաթողիկոսական դահլիճի մէջ Տեղապահ Գոյիւնեան եպիսկոպոսի նախագահութեամբ գումարուել է ազգ. ժողովը, որ եղել է շատ աղմկալից: Սինոդը (եպիսկոպոսների ժողովը) կամենում է Վատիկանի հրահանգի համեմատ, որ դրուած է 1867 թ. Յուլիսի 10-ին (Տես Արարատ դեկտմբ. 1909 թ. եր. 924—926) կատարել կաթողիկոսի ընտրութիւնը, որի համար խմբուած են Կ. Պօլիս վիճակների եպիսկոպոսները իսկ ազգ. ժողովը կամենում է կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ ազգի իրաւունքները ապահովող մի կանոնադրութիւն խմբագրել ու հաստատել տալուց յետոյ ձեռնարկել կաթողիկոսի ընտրութեանը:

Սակայն Գոյիւնեան եպիսկոպոսը պնդելով որ Սինոդի պարտքն է միմիայն կաթողիկոսական ընտրութիւն կատարել, բացէ ի բաց մերժում է ազգ. ժողովի առաջարկը և դրպանից հանելով մի գիր, ասում է թէ

«Հռովմէն ստացած հրահանգն է, որ կը յուսայ թէ ամէն խնդիրներուն լուծում պիտի տայ, քանի որ ամենքդ ալ պարտիք հնազանդ և հպատակ ըլլալ Պապին, ըսաւ. Այդ գիրը կստորագրէր Պօլսոյ պապական նուիրակը և կը յայտնէր, թէ պապական ժողովէն